

РАРИТЕТНА СКЛАДОВА РИБ У ПРИАЗОВСЬКИХ РІЧКАХ УПРОДОВЖ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ ПОЧАТКУ ХХІ ст.

Демченко Н. А., Демченко В. О.

**Міжвідомча лабораторія моніторингу екосистем
Азовського басейну ОФ ІнБПМ та МДПУ,
м. Одеса – Мелітополь, Україна, demvik@mail.ru, bibadem@mail.ru**

Як відомо, у другій половині ХХ ст. відбулося масштабне антропогенне втручання у водні екосистеми, яке призвело до появи водойм зовсім інших типів з досить специфічними екологічними умовами. Це не могло не позначитися на складі біоти, зокрема на складі іхтіофауни та стані популяцій аборигенних видів риб. В зв'язку з цим постає питання про необхідність збереження всього генофонду тваринного світу. Одним із напрямів щодо вирішення цього питання стало впровадження певних заходів або обмежень, наприклад, у вигляді надання охоронного статусу певному виду в рамках того чи іншого природоохоронного документу. Така практика була започаткована у 1948 році, коли Міжнародним союзом охорони природи та природних ресурсів (МСОП) була створена постійна міжнародна «Комісія служби виживання» («Комісія по рідкісним та зникаючим видам») (Фишер и др., 1976). Аналізуючи сьогоденні природоохоронні документи, в рамках яких створені переліки видів, слід зазначити, що у їх складі перебуває значна кількість риб, статус яких потребує на державному рівні впровадження чітких інструментів щодо збереження та контролю за використанням в будь яких акваторіях України.

Для аналізу видового складу раритетних риб нами застосовані сучасні зведення законодавчих актів та міжнародних конвенцій. Згідно них за весь час досліджень в річках було обліковано 27 видів з 10 родин, з яких найбільше за кількістю були представлені Коропові. Значущими водоймами для рідкісних гідробіонтів є Берда та Обитічна, в яких нараховувалося 23 та 20 видів риб відповідно. Натомість в річках Корсак, Великий та Малий Утлюк, які є меншими за площею водозбірного басейну та найкоротшими за довжиною, відмічається мінімальна кількість — від 4 до 9 видів. Незважаючи на те, що р. Молочна як за площею, так і за довжиною, є самою найбільшою, в ній обліковувалося лише 12 видів. Такий розподіл пояснюється тим, що всі річки, не дивлячись на те, що вони від витoku до гирлових ділянок мають спільний генезис, відзначаються певними особливостями екологічних умов.

Аналізуючи наявність видів риб окремих природоохоронних списків, необхідно відзначити значне домінування представників Бернської конвенції, яких в річках налічувалося від 4 до 19 видів.

Динаміка гідроекологічних умов у річках досить суттєво вплинула на склад іхтіофауни та рідкісні види риб зокрема. Так в найбільших річках регіону до 50-х років минулого століття спостерігалася невелика кількість раритетних видів, що пов'язано з малою вивченістю, а також з багаторічною стабільністю умов мешкання видів. Після зазначених років відбувається збільшення кількості видів риб, які потребують охорони. Натомість у сучасний період раритетна компонента іхтіофауни зазнає великого скорочення, що говорить про посилення негативних змін, які відбулися у другій половині минулого століття.

В цілому в річках зникли осетер російський, вугор річковий європейський, оселедець чорноморсько-азовський прохідний, синець звичайний, клепець європейський, бистрянка звичайна, білизна звичайна, вирезуб, рибець звичайний, губань зелений, бичок-пуголка зірчастий та інші. Необхідно відмітити, що більшість з них це типово прохідні види риб, які втратили можливість для міграцій у результаті зарегулювання більшості водотоків.

Отже все вище сказане, го́орить про те, що досліджувані водойми в минулому мали значний потенціал для відновлення популяцій рідкісних на сьогодні видів риб. Нажаль негативні зміни в гідроекосистемах унеможливили мешкання значної частини прохідних та напівпрохідних представників іхтіофауни.

В сучасних умовах головними заходами, щодо відновлення видового різноманіття річок повинні стати: відновлення гирлових ділянок річок, розвиток природно-заповідних територій, біотехнічні заходи з покращення умов розмноження та мешкання.

THE RARE ICHTHYOFAUNA COMPOSITION OF PRIAZOVYE RIVERS DURING THE SECOND PART OF XX AND BEGINNING OF XXI CENTURIES. Demchenko N. A., Demchenko V. O. Interdepartmental laboratory of monitoring the Azov sea basin ecosystems of Odessa Branch Institute of Southern Seas Biology of Melitopol State Pedagogical University named after Bogdan Khmelnytsky, demvik@mail.ru, bibadem@mail.ru

The rivers of northwest Priazovye had great potential to restore populations of rare and endangered species in their past. It was counted 27 species in all the time of the research. The Berda and Obytichna rivers are the most significant as reservoir for recovery of rare ichthyofauna. The negative changes on the hydro ecosystems during recent years are made it impossible to residence for some anadromous and semi fish.